

2. СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Т. К. Варенко, Н. І. Пантукіна

Мультимедізація викладання іноземної мови у вищій школі України: стан, проблеми, перспективи

Наведено авторське визначення терміна «мультимедізація», проаналізовано сучасний стан і проблеми процесу мультимедізації викладання іноземної мови у вищій школі в Україні, запропоновано шляхи вирішення цих проблем і окреслено перспективи. Розроблено та проведено опитування учасників освітнього процесу українських закладів вищої освіти, у результаті якого встановлено наявність попиту на мультимедізовані засоби навчання серед здобувачів вищої освіти, який сьогодні належним чином не задовольняється.

Ключові слова: викладання іноземної мови, вища школа, мультимедійні технології, мультимедізація.

Сучасне суспільство характеризується інтенсивним упровадженням новітніх технологій і досягнень науки та техніки для задоволення відповідних потреб населення в технічному й технологічному забезпеченні його життя та діяльності. Це ставить перед системою освіти завдання підготовки студентів до впевненого використання відповідних технологій і засобів комунікації в їхній професійній діяльності. Відповідно, у процесі їхньої підготовки доцільно особливу увагу приділяти формуванню «мультимедійної» компетенції майбутніх фахівців, адже лівова частка в інформаційно-комунікаційному просторі сучасного світу належить саме різноманітним мультимедійним засобам і технологіям.

Актуальність і доцільність дослідження мультимедізації викладання іноземної мови у вищій школі зумовлені тим, що за часів глобалізації й інформатизації освіти зростає необхідність безпосереднього застосування мультимедійних технологій задля досягнення освітніх цілей. Про важливу роль мультимедізації в життєдіяльності суспільства йдеться зокрема в законах України «Про вищу освіту» (2017) і «Про інформацію» (1992), а також в указах Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013) та «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» (2000), у Концепції медіаосвіти в Україні (2016), які наголошують на необхідності впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій, якими зокрема є мультимедійні засоби навчання.

Теоретичні основи мультимедізації викладання іноземної мови висвітлено в дослідженнях вітчизняних (Р. С. Гуревича, А. М. Карнака, Т. В. Тихонової, І. Ю. Шахіної та ін.) та іноземних (Т. Баджет, В. Буш, Т. Воген, Д. Джонассен, М. Кирмайер, У. Рош, К. Сандлер, Ching, Fook та ін.) учених. Практичний досвід застосування мультимедійних технологій реалізується у вищій школі України й зарубіжних країн.

У контексті цього дослідження мультимедізацію розуміють як *впровадження в освітній процес різноманітних мультимедійних засобів і технологій*, а мультимедійні технології – як *засоби, за допомогою яких поширюється та чи інша інформація*.

Процес мультимедізації передбачає поступове впровадження в освітній процес різноманітних видів мультимедіа як засобів навчання, що поєднують цифровий текст, фотографії, графіку, звук, анімацію та відеоелементи, а також мультимедійних технологій як засобів, за допомогою яких поширюється та чи інша інформація.

Аналіз стану мультимедізації вищої школи в Україні свідчить про активний інтерес до впровадження в освітній процес мультимедіа, зокрема за допомогою таких платформ, як Moodle, Google Клас, використання мультимедійних підручників тощо.

Сьогодні в Україні платформу Moodle, яка уможливує створення електронних навчальних курсів з інтеграцією в них мультимедійних засобів (відеороликів із YouTube або завантажуваних авторських відео, аудіоматеріалів, інтерактивних тестів, блогів і сайтів із різноманітною інформацією та інших ресурсів), а також залучення учасників освітнього процесу до створення власних мультимедійних матеріалів, активно впроваджують у таких університетах України, як Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна [13], Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини [8], Національний фармацевтичний університет [9], Сумський національний аграрний університет [14], Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана [6], Донбаський державний педагогічний університет [1] та інші.

Google Клас активно використовують в освітніх цілях у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна [4], Національному університеті біоресурсів і природокористування України [12], Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького [5], Київському університеті імені Бориса Грінченка [10], Вінницькому національному технічному університеті [11], Житомирському державному університеті імені Івана Франка [15] та інших закладах вищої освіти України.

Ще одним напрямом, що зараз розвивається в Україні, є створення мультимедійних підручників, посібників та інших навчально-методичних матеріалів. «Оболонками» для них є документи, створені в *Microsoft Office*, сайти, блоги, PDF-документи тощо. Такі видання є своєрідними об'єктами-

контейнерами не лише для традиційного тексту, матеріалу, але й для презентації в них відповідного мультимедійного контенту.

Зокрема, у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна на факультеті іноземних мов упроваджуються мультимедійні підручники для вивчення англійської мови у форматі *Microsoft Word*. У 2016 році професор Є. В. Бондаренко розробила в цьому форматі серію навчальних посібників із мультимедійним забезпеченням «Аналіз художнього тексту» для студентів IV курсу факультету іноземних мов [2, 3]. Зараз на факультеті проходить пілотування аналогічна серія для студентів V курсу факультету іноземних мов. Тут розвиток мовленнєвих навичок і теоретичних знань студентів «здійснюється із залученням фактичного матеріалу, репрезентовано у вигляді онлайн- та офлайн-посилань на мультимедійні джерела (сайти мережі Інтернет, відеофрагменти з художніх та документальних фільмів, електронні книжки тощо)» [там само]. Пропонований підхід дозволяє значно розширити інформаційний обсяг курсу, одночасно оптимізуючи процес його сприйняття студентами.

Для визначення актуального стану мультимедізації викладання іноземної мови було проведено опитування студентів щодо частоти залучення до освітнього процесу мультимедійних засобів. В опитуванні взяли участь 103 студенти I–VI курсів факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, з яких 17 – студенти I курсу, 18 – II курсу, 7 – III курсу, 38 – IV курсу, 12 – V курсу, 11 – VI курсу.

Учасникам опитування було запропоновано відповісти на 10 запитань, наведених нижче, обравши для відповіді один із запропонованих варіантів: на кожному занятті, кілька разів на місяць; кілька разів на семестр; кілька разів на рік; ніколи; свій варіант.

Запитання опитувальника «Мультимедійні засоби на заняттях з іноземної мови»:

1. Як часто на заняттях з іноземної мови Ви використовуєте мультимедійні засоби?

2. Як часто на заняттях з іноземної мови Ви використовуєте аудіоматеріали?

3. Як часто на заняттях з іноземної мови Ви використовуєте відеоматеріали?

4. Як часто на заняттях з іноземної мови Ви працюєте з веб-ресурсами, у тому числі – в межах домашніх завдань?

5. Як часто на заняттях з іноземної мови Ви працюєте з освітніми інтернет-платформами (Moodle, Google Classroom, Schoology тощо), у тому числі – в межах домашніх завдань?

6. Як часто на заняттях з іноземної мови Ви використовуєте комп'ютерні програми?

7. Як часто на заняттях з іноземної мови Ви використовуєте мультимедійні презентації?

8. Як часто на заняттях з іноземної мови Ви використовуєте мультимедійні засоби для відпрацювання мовних навичок (читання, говоріння, аудіювання, письмо)?

9. Наскільки важливим для ефективного вивчення іноземної мови, на Вашу думку, є використання мультимедійних засобів?

10. Як часто Ви хотіли б використовувати мультимедійні засоби на заняттях з іноземної мови, у тому числі – в межах домашніх завдань?

Згідно з результатами відповідей на запитання № 1, на кожному занятті мультимедійні засоби використовують менше чверті (22 %) респондентів. У 37 % випадків такі засоби або використовують лише кілька разів на семестр/рік, або взагалі не використовують. Менше половини (41 %) студентів мають змогу користуватися мультимедійними засобами кілька разів на місяць.

Із відповідей на запитання № 2 бачимо, що третина опитаних (34 %) використовує аудіоматеріали кілька разів на семестр, а переважна більшість (58 %) вдається до них лише кілька разів на семестр/рік або взагалі їх не використовує.

Відповіді на запитання № 3 свідчать, що майже 40 % студентів використовують відеоматеріали кілька разів на семестр. Знов-таки, у переважній більшості випадків (61 %) відеоматеріали на заняттях з іноземної мови використовують лише кілька разів на семестр/рік або взагалі не використовують.

На запитання № 4 майже половина опитаних (45 %) відповіла, що веб-ресурси використовують на кожному занятті. Лише чверть (24 %) респондентів відзначила користування веб-ресурсами кілька разів на семестр/рік або відсутність такого виду роботи взагалі.

Результати відповідей на запитання № 5 свідчать, що 50 % респондентів взагалі не використовують інтернет-платформи. Близько 43 % опитуваних працюють із ними на кожному занятті або кілька разів на місяць. До того ж, слід зауважити, що третину відповідей тут складають відповіді студентів IV курсу, де з 2017/2018 навчального року пілотується використання системи Moodle для підтримки освітнього процесу в межах викладання англійської мови.

Майже половина (48 %) студентів відповіли на запитання № 6, що ніколи не використовують комп'ютерні програми у процесі вивчення іноземної мови, і лише 11 % користуються ними на кожному занятті.

На запитання № 7 лише 24 % респондентів відповіли, що використовують мультимедійні презентації на кожному занятті. Водночас, у більшості випадків (73%) мультимедійні презентації мають місце в освітньому процесі лише кілька разів на семестр/рік або взагалі не мають місця в аудиторії.

На запитання № 8 лише 15 % студентів відповіли, що використовують мультимедійні засоби на кожному занятті. Більше половини опитаних (55 %)

вказали, що використовують такі засоби кілька разів на семестр/рік або взагалі їх не використовують.

За результатами відповідей на запитання № 9 бачимо, що майже половина студентів (48 %) бажає використовувати засоби мультимедіа на кожному занятті, а 42 % – кілька разів на місяць.

За результатами відповідей на останнє запитання переважна більшість (93 %) опитаних відзначила важливість такої практики.

Отже, стан мультимедізації викладання іноземної мови в університеті сьогодні не є достатнім і потребує подальшого розвитку. Як свідчать результати опитування, така потреба зумовлюється не лише необхідністю впровадження в освітній процес сучасних технологій згідно з відповідними законодавчими й нормативними документами, але й наявністю акценту й попиту на таку практику серед студентів і розумінням ними позитивного впливу використання відповідних мультимедійних засобів на ефективність вивчення ними іноземної мови.

Таким чином, аналіз стану мультимедізації викладання іноземної мови у вищій школі, наведений вище, свідчить про те, що цей процес перебуває сьогодні переважно на стадії експерименту та має спорадичний характер, обмежуючись окремими випадками впровадження мультимедійних засобів у викладання іноземної мови в університетах. Крім того, автори, учасники й організатори практик використання мультимедіа у викладанні іноземної мови у вищій школі в Україні (30 викладачів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди та Донецького національного університету імені Василя Стуса) виокремлюють низку проблем, наявність яких істотно гальмує мультимедіацію викладання іноземної мови у вищій школі, серед них:

- 1) обмежений або відсутній доступ до мережі Інтернет;
- 2) відсутність забезпечення аудиторій технічними засобами для використання мультимедіа під час занять;
- 3) відсутність мотивації у викладачів до підбору і/або розробки відповідних мультимедійних матеріалів через відсутність реальної можливості їхнього упровадження в аудиторії (див. попередні пункти 1 і 2 вище) та їхнє загальне перенавантаження;
- 4) ускладнена ідентифікація студентів, які виконують завдання онлайн.

Проаналізувавши названі проблеми, пропонуємо такі шляхи їх вирішення.

Зокрема, проблему, пов'язану з відсутністю доступу до мережі Інтернет у певних аудиторіях, можна вирішити шляхом складання розкладу занять таким чином, щоб заняття з іноземної мови, на яких передбачається використання мультимедіа, планувалися в тих аудиторіях університету,

де наявні комп'ютери з доступом до мережі (наприклад, комп'ютерні класи) або де наявне безкоштовне покриття Wi-Fi. Крім того, із залученням органів студентського самоврядування і профспілкових організацій кількість аудиторій із безкоштовним покриттям Wi-Fi можна поступово розширювати зусиллями зацікавлених студентів. Прикладом цього є встановлення таким чином у 2017 році точки безкоштовного доступу до мережі за технологією Wi-Fi на факультеті іноземних мов ХНУ імені В. Н. Каразіна, що забезпечує покриття принаймні в трьох аудиторіях.

Відсутність технічного забезпечення аудиторій за наявності доступу до мережі Інтернет за технологією Wi-Fi можна вирішити шляхом запрошення студентів використовувати власні пристрої (смартфони, планшети тощо) для перегляду і створення мультимедійного контенту онлайн та офлайн.

Що стосується відсутності мотивації, то можна запровадити різноманітні заохочувальні заходи для викладачів (преміювання, творчі відпустки для створення відповідних курсів, зарахування створення таких курсів, як підвищення кваліфікації тощо).

Рішенням проблеми ідентифікації студентів, погоджуючись із пропозицією науковця І. Кузьміної з Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», пропонуємо для ЗВО, які використовують мультимедіа у форматі дистанційної освіти, забезпечення «обов'язкової присутності студента на кількох екзаменах у вищому навчальному закладі. При цьому є обов'язковим надання документів, що підтверджують особу» [7].

Що ж до перспектив подальшої мультимедізації викладання іноземної мови у вищій школі в Україні, то можна виділити, наприклад, такі:

- налагодження системи трансляції лекцій, семінарів і навчальних заходів між університетами країни та/або навіть іноземними партнерами. Це можуть бути спільні проекти між студентами (наприклад, дебати за темою у форматі вебінару іноземною мовою), відкриті заняття з іноземної мови тощо;

- розширення застосування різноманітних завдань із використанням фільмів і трейлерів, які передбачають не лише аналіз наявних відеоматеріалів, але і створення студентами власних мультимедійних продуктів (субтитрування, дублювання, створення кліпів тощо);

- запровадження/поширення практики створення мультимедійних підручників і використання відповідних навчальних платформ, які дозволяють організовано зберігати й використовувати різноманітний контент у зручний спосіб, виступаючи для нього платформою та контейнером одночасно.

Література

1. Бескорса О. С. Система Moodle як засіб організації змішаного навчання практичної фонетики німецької мови [Електронний ресурс] / О. С. Бескорса // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2017. – № 6. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1264/942>.
2. Бондаренко Є. В. «Аналіз художнього тексту-4 (ч. I)»: навч. посібник з мультимедійним забезпеченням / Є. В. Бондаренко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 75 с.
3. Бондаренко Є. В. «Аналіз художнього тексту-4 (ч. II)»: навч. посібник з мультимедійним забезпеченням / Є. В. Бондаренко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 61 с.
4. Варенко Т. К. Гибридная система организации учебно-педагогического процесса с использованием веб-сервиса Google «Класс» / Т. К. Варенко // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна : зб. наук. пр. Сер. «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов». – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – № 1125. – С. 86–93.
5. Гриценко В. Г. Організаційно-педагогічні засади управління освітнім процесом засобами google apps for education / В. Г. Гриценко, І. В. Юстик // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – 2015. – Вип. 8 (1). – С. 140–143.
6. Дибкова Л. М. Інформаційно-комунікаційні технології у контексті оцінювання результатів навчання студентів ВНЗ України / Л. М. Дибкова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2016. – Т. 52. – Вип. 2. – С. 27–35.
7. Кузьміна І. Проблеми та переваги дистанційного навчання [Електронний ресурс] / І. Кузьміна. – Режим доступу : <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1031>.
8. Мельник О. С. Впровадження дистанційного курсу як засіб підвищення якості освіти в професійній підготовці майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / О. С. Мельник. – Режим доступу : http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2545/1/vprovadzhenia_dystantsiinoho_kursu.pdf
9. Пенкін Ю. М. Особливості організації навчального процесу студентів дистанційної форми навчання в системі Moodle / Ю. М. Пенкін, Н. М. Яценко // Актуал. питання фармац. та мед. науки та практики. – 2014. – № 1. – С. 105–108.
10. Розвиток освітньої, наукової колаборації та проектного менеджменту через ІК-інструменти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/Anonces/2017/06_06_program.pdf.
11. Ставицький П. В. Застосування сучасних інформаційних технологій при навчанні студентів технічним дисциплінам [Електронний ресурс]. –

Режим доступу : <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18253/3294-12023-1-PB.pdf>.

12. Хмарні сервіси Microsoft та Google : організація групової проектної роботи студентів ВНЗ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/download/84/135>

13. Центр електронного навчання ХНУ імені В. Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dist.karazin.ua/moodle/login/index.php>.

14. Шевель А. Використання системи Moodle при вивченні суспільногуманітарних наук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/2701/1/Шевель, А. О. Використання системи Moodle при вивченні суспільно-гуманітарних наук.pdf](http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/2701/1/Шевель,%20А.%20О.%20Використання%20системи%20Moodle%20при%20вивченні%20суспільно-гуманітарних%20наук.pdf).

15. Zymovets O. Using Google applications in the process of prospective foreign language teachers' professional training [Електронний ресурс] / O. Zymovets. – Режим доступу : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/39.pdf>.